

Obra: Aiguamans (*versatoio*)

Lloc/Data: Manufactura Ginori, Doccia (Florència), cinquè període: 1879-1896

Matèria/Tècnica: Pisa policroma, realitzada a motlle

Mides: 34,6 x 15,5 x 18,6 cm // Ø 9,8 cm (peu)

Inscripcions: A la base, diverses inscripcions: «836», manuscrita; «3/Ginori/45-264», esmaltada en blau;

«Pesaro/898/14», etiqueta impresa; «290», etiqueta manuscrita

Col·lecció: Museu del Cau Ferrat, Sitges. Dipòsit de l'antic Museu de Reproduccions Artístiques de Barcelona, fet per la Junta de Museus l'any 1936, núm. inv. 290

Descripció i context històric

Aquesta extravagant obra de final del segle XIX no es pot entendre avui en dia sense conèixer el context en el qual la seva tipologia fou dissenyada. La història comença al final del segle XV, quan va aparèixer un moble molt especial, el tinell, és a dir, un aparador per exposar els tresors patrimonials de plata i plata daurada durant els banquets organitzats pels monarques i els nobles. Aquella luxosa presentació era una mostra de poder i riquesa que es va convertir en un espectacle per als convidats, però també era una falta d'educació no exhibir el patrimoni familiar. Durant el segle XVI, en plena època renaixentista, els orfebres van crear les obres manieristes més fantàstiques, especialment fabricades per exposar-les als tinells.

Paral·lelament, a principis del segle XVI, la majòlica italiana també es va desenvolupar de manera inusitada. Els diferents centres ceràmics italians van abandonar les tipologies bàsiques de la ceràmica, i van començar a utilitzar els models dels orfebres per al disseny dels objectes ornamentals i del servei de taula. Les decoracions realitzades en bicromia, que fins ara arribaven del Llevant espanyol, es van substituir per una policromia plena. Les superfícies dels objectes es van convertir en els espais idonis per aplicar la tècnica de la perspectiva a les escenes històriques, mitològiques i religioses del gènere *istoriato* que, juntament amb els motius de grotescs de l'estil *raffaellesco*, es van difondre a través dels gravats. La pisa italiana es va posar de moda, es va exportar per Europa, i es va copiar a molts altres centres ceràmics.

A Urbino (Pesaro), destacaven dos obradors, el de la família Fontana i el dels Patanazzi. En aquest taller, Francesco, fill del fundador, va fabricar cap al 1590, un conjunt de peces de formes abarroades i complexes amb un resultat espectacular. Entre tota la producció, despunta un aigüamans molt especial que va formar part de la col·lecció Mèdici, i que avui dia es conserva al Museu Bargello de Florència. Presenta un bec en forma de cap de dofí, la cua del qual apareix enroscada amb una serp recaragolada que configura la nansa, i que acaba en un mascaró ubicat al mig del cos. Aquest exemplar és pràcticament l'únic de l'esmentada tipologia que es coneix i, per la seva extravagància, va servir de model a les produccions ceràmiques de la fàbrica florentina Ginori, durant el període historicista de final del segle XIX.

En plena època Rococó, concretament el 1735, el comte Carlo Ginori va fundar a Doccia (Florència) una manufactura per la producció de porcellana, el material que llavors estava de moda i era tan apreciat que es coneixia com a “l’or blanc”. Els productes del segle XVIII estaven inspirats en les porcellanes de Meissen, Viena i Sèvres, però a l’època historicista, a partir de l’últim quart del segle XIX, la fàbrica va començar a reproduir amb bastanta fidelitat els objectes ceràmics que havien triomfant durant el Renaixement, és a dir, les peces més fastuoses del període més memorable de la ceràmica italiana. El marquès Carlo Benedetto Ginori Lisci (1851-1905), que va dirigir la fàbrica els pocs anys que va durar el cinquè període (1879-1890), va optar per deixar de banda d’ús de la porcellana i a partir d’aquell moment, totes les rèpliques es van produir en pisa, amb la finalitat d’obtenir els resultats més fidels possibles amb els models renaixentistes.

Es van fer moltes en guix de totes les peces que, pel seu gran format i per les formes complicades i les nanses recaragolades, suposava un gran repte tècnic. A Itàlia existia un mercat potencial per aquest tipus d’obres, però la fàbrica, orgullosa dels resultats, també volia lluir-se presentant-les a les Exposicions Internacionals de Londres, París, Viena, Barcelona i d’altres ciutats.

El 1824, el director de la manufactura de Sèvres, Alexandre Brongniart (1770-1847), va decidir fundar un museu a la mateixa fàbrica. Va adquirir peces de totes les èpoques, cultures i països, perquè afirmava que no es pot avançar en el present sense tenir coneixements del passat. Aquesta ideologia que reivindicava la recuperació de les produccions històriques és la que va triomfar a la segona meitat del segle XIX, és a dir, a l’època historicista.

La peça que es presenta és una reproducció idèntica, pel que fa a les mides i la forma, de l’aiguamans Mèdici realitzat a Urbino entre 1879 i 1896. No obstant això, la decoració, mostra diferències perceptibles. En lloc de repetir les sanefes de grotescs d’estil *raffaelesco* i la franja que mostra amorets en alternança amb camafeus, la gerra realitzada a Ginori està decorada amb sanefes ocupades per paisatges i architectures, ubicades a la part superior i inferior de la banda central, aquesta última, ocupada per amorets alats i roleus que destaquen sobre el fons blau fosc. Afortunadament, en els arxius de la fàbrica es conserva en perfecte estat el dibuix preparatori d’aquesta obra.

Cal explicar que des de la segona meitat del segle XIX, les ciutats europees van organitzar Exposicions Internacionals d'indústries artístiques per tal de donar a conèixer les noves tecnologies aplicades a l'art. Era un moment en què es va produir una fusió entre la fabricació industrial seriada, l'art i l'artesanía. El 1888, un cop finalitzada l'Exposició Universal de Barcelona, l'Ajuntament va decidir adquirir diferents obres d'art que havien estat presents a la mostra o bé directament a les fàbriques, perquè volien fundar diversos centres museístics. Aquesta peça va ser destinada al Museu de Reproduccions Artístiques de Barcelona, que va obrir les seves portes el 27 de juny de 1891, però va ser un museu efímer que va tancar al cap de pocs anys. Quan es va inaugurar el Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic a Barcelona l'any 1902, la reproducció de l'aiguamans Mèdici de Ginori es va integrar a les seves col·leccions. Entre el 1931 i el 1932, es va condicionar el Palau Reial de Pedralbes per mostrar una part de les obres d'aquest museu, i entre altres objectes, la ceràmica estrangera. Finalment, el primer de juny del 1936, la Junta de Museus va dipositar l'aiguamans, juntament amb pràcticament tota la col·lecció de ceràmica historicista, al Palau de Maricel de Sitges.

Bibliografia bàsica

BIMBENET-PRIVAT, Michel. «Quand le spectacle était dans la salle. Le rôle des “dressoirs”», a: *Les tables du pouvoir. Une histoire des repas de prestige*. París: Coédition musée du Louvre-Lens / éditions de la RMN, 2021.

GARDELLI, Giuliana. *The Big Collection. Cento Maioliche Istoriate fra Otto e Novecento da collezione privata*. Repubblica di San Marino: Pazzini Stampatore Editore, 2017.

MARINO, Marini. *Maiolica and Ceramics in the Museo Nazionales del Bargello*. Florència: Umberto Allemandi Editore, 2024.

SANJOSÉ LLONGUERAS, Lourdes. *Orfebreria i joieria a la Col·lecció Mascort*. Torroella de Montgrí: Fundació Mascort, 2022.

Maria Antònia Casanovas i Giménez, responsable de la col·lecció de ceràmica de la Fundació La Fontana. Sitges, març del 2025